

vencens behoort en de nationale kerk met elk andere lidnemers aan de geleide van de voerd en genood kamp der kerke vergunning in Duitschland, in hun dagblad en de marxisten, omdat zij de verhaal van de Augustus 1935.

1935, besloot de 5 tegen 1 stem t'acature van hulp richt tot de beessen; de lande oldeed eraan es lag 14 Juli wervoren de hulp Intusschen was kerkelijke instansuren; de diens, en vooraf wervastgelegd, dat wilde behouden plaatselijk-groep dienst niet bij te ten immers de gemeente trou liturgie liep af tseling begonnen en mijnheer de t nog enkele lie den staats-kerk ling-hulpprediker in toga. Eerstge in en gaf middengekommen hulp zingen lied op hier". Gevolg Darmstadter the bankje en begon meeste gemeente ten uit de kerke de, dat besloten eds aangekomen niddags nog een i Woensdags een inst) te houden kwam tot Ds A s; het bevel was olitie van Darm verordening van ng van volk en

disten te zien in elen. Die conse zullen we, om openen, verder tija in 1935: het i Afscheiding en K. S.

e de kerk in te S. B., houdt nog geen wonder is. Ingen een zeer druk erop wijst, rechten van een edt ook van die rheid van kerkchap naar voren gestief-propagan-

eischt ons kerke ers genezen? En bezien worden. der N.S.B. zell an hun kerk-lidgen, dat er een voor de these kerk- en N.S.B. zulke N.S.B.-ers dat in sommige t in dit concrete

zeker; maar met n kan eerst heu- istgesteld is, dat ezien wordt, inschen de N.S.B.- actijk eenerzijds el daaruit voort- lds een pijnlijk

reden tot zorg- tucht-regel van schoone naam d van het hee- dicht doet, kan en generaliseert, al geval op-zich- ergoten, dat het ontbrekende vijfde.

dicht-honden van de oogen zelf de ergste manier van generaliseeren is. Het is het generaliseeren van het niet-bezien der gevallen.

Er is reden, om aan deze zeer eenvoudige, nuchtere waarheid te herinneren. Wanneer een zeer prominente N.S.B.-er, die de door en door onchristelijke N.S.B.-leer helpt verbreiden, en de daarop gebouwde praxis derhalve wil bevorderen, een attestatie ontvangt en overlegt, die hem „zoover den (attestgevend) kerkeraad bekend is, gezond in de leer en onbesproken in den wandel" noemt, dan is in dit zeer speciale geval een generale formule gebezigd, die voor 'tmeerdereel der attestaties gebruikt kan worden en daarom voor het gemak maar gedrukt is, doch dan worden misshien vergeten, dat tenslotte óók elke aanvraag-van attestatie op zichzelf moet bezien worden, dat elke attestatie in den grond der zaak een strikt-persoonlijke zaak is, welke dan ook feitelijk een strikt-persoonlijke formulering vraagt. Ook al bedient een kerkeraad zich van een indrukinkt vastgelegde generale formule, toch moet hij in elk bijzonder geval die formule voor zijn volle verantwoording kunnen nemen. Een attestatie is tenslotte een brief van kerkeraad tot kerkeraad, een brief, die aan geen enkelen vasten tekst gebonden is. De brief is alleen gebonden aan den eisch der waarheid. Juist zij, die de kerkelijke tucht tot voorzichtigheid willen manen tegen N.S.B.-ers e.d., moeten er feitelijk bezwaar tegen hebben, als feitelijk de gemeente in „klassen" ingedeeld wordt (klassen van op „goede", klassen van op „kreupele", klassen van op „slechte" attesten aangewezen). Want het onmiskenbare gevolg is dan, dat men noodzakelijkerwijs de personen classificeren moet, en dat dan iemand, die niet in klasse C, of klasse B valt, tenslotte dan maar een attestatie van model A krijgt. Maar zóó wordt zijn speciale geval hevig gegeneraliseerd; hij wordt tot een „type" herleid, en het „type", waar- toe hij in het attest gerekend wordt, is feitelijk gekózen onder het negatieve gezichtspunt, dat men niet tot type B of C hem durft rekenen. Een dubbele fout dus: generaliseerend classificeren, en negatief zeggen, tot welke klassen hij nog niet definitief is ondergebracht.

Het gevolg is, dat de kerkeraad, die het attest ontvangt, geplaatst wordt voor een verantwoordelijkheid, die hij niet dragen kan. De laatste handeling van den attesteerenden kerkeraad was die der onthouding en der generaliseering; hoe kan dan de eerste handeling van den attest-ontvangenden kerkeraad doeltreffend zijn in het thetisch bezien van dit speciale geval?

Wie een op alle punten de belijdenis weersprekende leer verbreidt en de duizenden mobil maakt voor een poging tot in- en doorvoering eener daarop gebouwde praxis, hoe kan die zulk een generale formule op zijn attestatie ontvangen? Een vraag, die te meer klemt, nu het de N.S.B. geldt, welke anti-bijbelsche leer zich ook in haar program (art. 15-17 b.v.) laat gelden, en die door haar eisch van een „cultuurkamer" (naast de social-economische) reeds heel ons kerkbegrip verkracht? Tot die „cultuurkamer" behoort immers óók de „religie" (wetenschap, kunst, „religie" à la Hegel)? Maar deze „religie" is niets anders dan een zelf-ontplooiing van den „geest", die principieel slechts aanvaardbaar is, voor wie de openbaring van boven, en den dienst des Woords mistent. De inschakeling van die „cultuurkamer" in den corporatieve staat beteekent dan voorts, dat de dienst des Woords niet verder komen kan dan de kerk-muren, en dat aan het „witte paard" van het eeuwig evangelie de pezen doorgesneden zijn. Het merkwaardigste is daarbij, dat velen onder degenen, die voor de „kerk" maar zoo-zoo, doch voor het „koninkrijk der hemelen" in volle expansie warm te krijgen zijn, het gemakkelijkst met dergelijke bewegingen meelopen. Zij zien niet, dat een kerk, die in een „cultuurkamer" naar Hegeliaansch ontwerp is ondergebracht, in het uur der inschakeling juist het „koninkrijk der hemelen" met zich mee ziet ondergaan in den mist. Want het koninkrijk der hemelen kan slechts dáár „komen", waar het Woord Gods met gezag optreedt, met gezag-van-bóven. Maar dat gezag-van-boven kan slechts gepredikt worden en concrete maatstaven leeren hanteeren in en door de „kerk", welke zelf door dit gezag, goeënd door God in Christus Jezus, vergaderd is. Wilt het een gezag-van-boven is, vervloekt het de „inschakeling", die het principe af verwerpt, en veroordeelt het iedere opvatting van „religie" als een zelf-ontplooiing van den geest, naar dezelfde immanente wet, die óók „wetenschap" en „kunst" zich laat ontplooiën van binnen-uit.

Niet alleen zegt men van N.S.B.-zijde, maar ook schrijft men van kerkeraadzijde, dat kerkelijke tuchtmaatregelen, toegepast met medische bedoeling op N.S.B.-ers, wel eens door prominente leden der N.S.B. beantwoord worden door een bezwaarschrift, welks tekst een getypt formulier is; waarvan dan het vaderschap wordt toegeschreven aan een met name genoemden gereformeerden predikant. Waar deze beweringen acten zijn van een officiële ontmoeting tusschen een kerkeraad en een kerklid, loont het de moeite, naar de betrouwbaarheid van deze beweringen een onderzoek in te stellen. Want het zou toch ál te dwaas zijn, dat

het N.S.B.-orgaan „Volk en Vaderland" met vette letters de gereformeerde kerkeraden eran herinnert, dat elk geval speciaal bezien moet worden, terwijl dan kerkeraden, die dezen goeden regel inderdaad volgen, worden getraceerd op getypte bezwaar-formules, welke men slechts aanraden kan als adviseur, en overleggen kan als bezwaarde, doordat niet in het specialiseeren, doch in het verwaazigend generaliseeren heil gezocht wordt. Die tegen de passe-partout-maatregelen de kerken waar-schuwen, gebruiken ze soms met geuoegen om kerkeraden schaaamat te zetten. Of te helpen zetten in een advies aan N.S.B.-ers.

K. S.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan De D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

De eer en de heerlijkheid der volkeren.

Iemand schreef mij over de volgende moeilijkheid. Ergens was, in een publiek gebouw, waarin gewoonlijk niet veel stichtelijks verhandeld werd, een ongelovige dame opgetreden, om voor te dragen het boek Prediker, Hooglied en eenige Psalmen.

De schrijver van dezen brief had dat ontroerend schoon gevonden, maar zal nu met de vraag: „of het goed is, ongelovige menschen de Schrift te laten voordragen?"

Ik kan mij voorstellen, dat iemand hiermee zit. Zelf heb ik een dergelijke moeilijkheid wel eens gevoeld bij het hooren zingen van ongelovige solisten op de uitvoeringen onzer Christelijke Oratorijverenigingen.

Men krijgt dan zoo de gedachte: is dat nu eigenlijk geen profanie, dat een ongelovig mensch die wonderde woorden der Schrift, die hijzelf niet als Goddelijke waarheid aanvaardt, gebruikt om indruk te maken en zelf daardoor geóerd te worden.

Toch komt het mij, bij ernstig nadenken, vóór, dat wij niet behoeven te zeggen: ik wil naar zulke menschen niet luisteren.

Daar staat in Openbaringen 21:26 van het Nieuwe Jeruzalem: „En zij zullen de eer en de heerlijkheid der volkeren daarin brengen".

Prof. Greijdanus, in zijn prachtige commentaar over Openbaringen, zegt daarvan: „bedoeld zijn degenen, die uit de natien geloovig worden. Tot hen zullen ook behooren, die in aanzien zijn, die over verschillende uitnemendheden beschikken, macht oefenen, welke zij ten dienste stellen van 's Heeren gemeente. In de eeuwigheid heeft dit dan zijn weerschijn. God kroont met Zijn genade de gaven, welke Hij verleende en Hem tot dienst en eere deed gebruiken".

De opvatting van Prof. Greijdanus van dezen tekst is dus deze: in den loop der eeuwen zullen voortdurend uit de heidenen telkens mannen en vrouwen binnegaan in 't Koninkrijk Gods. Onder dezen zullen er ook zijn, die met allerlei heerlijke gaven van macht en rijkdom en wetenschap en kunst zijn toegerust. Deze gaven zullen zij meenemen het Koninkrijk Gods in; en met die gaven zullen zij dat Koninkrijk dienen. De vrucht van dien arbeid in Gods Koninkrijk zal zelfs gezien worden in het Nieuwe Jeruzalem. Zij, die deze gaven ten dienste hebben gesteld van Gods Zaak in deze bedeeeling, zullen dan in de heerlijkheid, die hun daar ten deel valt, den weerglans hunner eigen voortreffelijkheden aanschouwen.

Deze gedachte van Prof. Greijdanus lijkt mij volkomen juist.

Alleen zou ik willen vragen, moet die gedachte nog niet iets worden uitgebreid?

Ligt er ook niet dit in, dat heidenen en wereldlingen, ofschoon zij zelf niet binnegaan, toch met hun gaven het Koninkrijk in deze bedeeeling dienen, de komst en de ontwikkeling van dat Koninkrijk bevorderen?

Bijvoorbeeld: er zijn heel knappe, ongelovige oudheidskundigen. Zij geven zich met al hun wetenschappelijke gaven aan den arbeid van de opgravingen in Palestina en de landen van 't Oosten.

Zelf gelooven zij in de Schrift, als in Gods Woord, niet, nochtans wordt hun arbeid dienstbaar gemaakt aan het beter verstaan van de Schrift. Er zijn rijke menschen, die zelve den Christus Gods als hun Zaligmaker niet aannemen. Nochtans hebben zij wel eerbied voor den beschaving's arbeid, die door de Zending verricht wordt en — zij geven soms van hun kapitaal voor het Zendingswerk.

Scheepvaartmaatschappijen geven korting op het passagegeld van zendingsarbeiders, zoodat hun zakenheerlijkheid ten goede komt aan Gods Koninkrijk.

Welnu, in dat licht wil ik ook zien dat voordragen van Bijbelgedeelten door wereldsche kunstenaars.

Als een kunstenaar, zoodals die, waarover genoemde broeder mij schreef, Schriftgedeelten zóó weet voor te dragen, dat zij daardoor dieper dan ooit te voren, ons in de ziel zinken, dan heeft zij daardoor haar heerlijkheid gesteld in dienst van

het Woord, van het Rijk Gods; dan wordt op het oogenblik, waarop zij daarmee bezig is, de eer en de heerlijkheid der volkeren Jeruzalem binnengedragen.

Zouden wij dat niet mogen aanvaarden en dezen buit voor Gods Koninkrijk niet binnen mogen halen?

Ons eigen leven kan er door verrijkt worden; God kan het gebruiken als een middel om anderen tot de Schriften en tot den Christus der Schriften te trekken.

In dat bijzondere geval, waarover het hier gaat, is er nog minder reden om te zeggen: „dat mag niet", dan in andere gevallen misshien. Immers deze voordragster had gezegd, dat zij niet iets voordragen kon, waar niets inzat en dat zij daarom naar den Bijbel greep.

Zij gevoelde dus, dat zij, door uit den Bijbel voor te dragen, een boodschap bracht.

En al zag zij daarin nu niet een directe boodschap Gods, zoodals wij dat zien, toch ligt daarin, dat zij niet met spot in het hart zich met de heilige woorden bezighield, dat zij zoover zij dat op haar standpunt kon, met ernst en eerbied tot den Bijbel naderde.

Men mag dus m.i. niet tegen een ongelovige zeggen: gij moogt niet uit den Bijbel voorlezen om daardoor de menschen te ontroeren en in het hart te grijpen.

Evenmin mag men zeggen: ik wil naar den ongelovige, die met den rijkdom zijner gaven de schoonheid van Gods Woord zoekt te vertolken, niet luisteren.

Maar wat wel waar is — als wij ontroerd worden door de schoonheid der Schrift, door de vertolking van een ongelovige, dan moet wel groot mededoogen met dien kunstenaar in ons hart zijn; dan moeten wij wel, als wij de gelegenheid daartoe hebben, dien ongelovigen mensch er op wijzen, hoe noodig het is, dien Bijbel niet slechts te zien als een boek van menschelijke schoonheid en wijsheid, maar als een Boek van Goddelijke waarheid, een boek, waarin God Zelf ons wijst den weg ten leven, zoodat ieder, die dien weg niet bewandelt, gaat op paden des doods.

Wel moet er een gebed in ons hart zijn, dat die begenadigde kunstenaars, door dat Woord, waarvan zij kinderen des Koninkrijks hebben doen genieten, niet zelf veroordeeld zullen worden; dat zij niet slechts hun heerlijkheid het Nieuwe Jeruzalem mogen binnendragen, maar ook zelf binnengaan.

En wat ons aangaat; laten wij toch leeren er ons op toe te leggen, om ook zelf tot ontwikkeling te brengen alle ons van God gegeven gaven om door zang of voordracht het Woord Gods zijn meest volkomen vertolking te geven.

Ik weet wel, God is vrijmachtig in het uitdeelen Zijner gaven. Vaak geeft Hij in deze bedeeeling meer eer en heerlijkheid aan de wereld, dan aan de gemeente.

Maar wat wij hebben, moeten wij uitbuiten tot eer van God en van Zijn Woord.

Zou dat niet heerlijk zijn, als wij geloovige voordrachtskunstenaars hadden tot wie de wereld uitliep in hare gehoorzalen om van hun lippen te hooren de klanken van Gods Woord? Dat óók zou prediking zijn, evangelisatie.

D. v. D.

LITERATUUR EN KUNST

Vooruitgang.

G. Mulder: Deining. — J. H. Kok N.V., Kampen, 1934.

G. Mulder: Geet gij hun te eten.... — J. H. Kok N.V., Kampen, 1935.

Uit de boeken van Ds J. A. Visscher is de Friese heide al bekend geworden, met zijn grote armoede in geestelijk en stoffelijk opzicht. Wanneer dus een nieuw boek zich aanbiedt om in romanvorm die streek en dat volk te tekenen, verwacht men een dieper blik te zullen slaan in de toestanden van de Z.-Westhoek van Friesland. Immers een streekroman geeft de wisselwerking van 't land en zijn bewoners op elkaar en eist van den auteur een grote kennis niet alleen van de streek in geografisch opzicht, maar ook van de folklore, van volksgewoonten en gebruiken.

„Deining" wil tekenen de verhouding van een boerenjongen ten opzichte van twee meisjes, de dochter van den boer van wie hij houdt, en de meid die hem tot zich trekt en aan wier invloed hij zich bijna niet kan onttorsten. Een eenvoudig gegeven, dat door goede beschrijving van milieu-invloeden een aardig verhaal had kunnen opleveren.

De hoofdpersoon, afkomstig uit een eenvoudig Christelijk gezin, betoont zich een heel brave, maar ietewel onnozele jongen, aan wien de gebeurtenissen in zijn omgeving vrijwel voorbij zijn gegaan. Hij is nog erg bijgelovig en bang voor de kinderachtige verhaaltjes, die de schrijver laat vertellen als staaltjes van het volksgeloof. Hij spreekt be-

schaafd Hollands, huilt vrij veel, werkt iets minder, en zou dan ook stellig ondergegaan zijn in de deining van zijn leven, als de vader van het verkeerde meisje niet met alle middelen hem het hoofd boven water had gehouden. De schrijver zelf toont aan alle zijden zijn onmacht. Handeling zit er niet veel in het verhaal, en om wat er nog gebeurt, praat de auteur zoveel, dat het verdrinkt. De taal geeft niets typerends van de streek, de folklore is ontleend aan kinderverhaaltjes, de beeldspraak is soms zeer overdreven, de dialoog buitengewoon zouteloos. Uit alles blijkt, dat de schrijver te hoog heeft gegrepen in deze „roman“, en Friesland mag blij zijn dat Zeedorp niet een echt Fries dorp is.

De verwachting was niet hoog gespannen voor het tweede boek van dezen schrijver. Het dient zich niet aan als roman nu, en speelt niet in een nader aangegeven deel van ons land.

Reeds dadelijk echter wordt men gepakt door een rake beschrijving van een troepje luterende soldaten. Ze hebben genoeg te doen, maar willen liever werkeloos zijn. En al spoedig zit de lezer midden in het probleem: de werkloosheid, het wel willen, maar niet kunnen werken. Een crisis-verhaal dus en als zodanig heel actueel. Want nog weinig wordt er in deze tijd geschreven in verhaaltrant over de malaise. De crisis is heel dikwijls onderwerp van gesprek, nog maar weinig voor een roman.

Het is dan ook een hachelijke onderneming de invloed te tekenen van de crisis op het persoonlijk, maatschappelijk en godsdienstig leven van de mens. De reactie van ieder is anders, als het probleem tot hem komt, en voor een christen is het wellicht het moeilijkst.

Twee gezinnen worden hier naast elkaar gesteld. Beide leven uit het christelijk beginsel. In het ene heerst betrekkelijke welvaart, want er is werk, en dus reden tot dank, die echter weinig wordt uitgesproken. In het andere gezin laat de crisis zich zwaar voelen: allen zijn werkloos. Maar hier wordt door den vader zijn christendom getoond. Hij is dankbaar ook in tegenspoed, voor wat er nog aan hem gedaan wordt.

Zijn gezin reageert anders. De sergeant, als dienaar van 't gezag, is wel ontmoedigd, maar hij wordt geholpen en kan zelfs trouwen met een dochter uit het andere gezin. Dat huwelijk is al geforceerd — een crisis-huwelijk, want zij verdient nog voor haar nu ook werkloos geworden vader.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELIJKE SCHETSEN

Geloofsgenezingen in Moettlingen?

VII.

Gottlieb Dittus en een „gebroken“ pols.

Zoo zagen we dus, hoe Blumhardt, door Gottlieb met geweld de handen te vouwen tot gebed, en haar te bevelen te bidden, met de behandeling een aanvang gemaakt had. Een behandeling, die hem na eenigen tijd zóó in moeilijkheden bracht, dat hij wenschte, er nooit aan begonnen te zijn. Maar hij zette door, omdat hij niet meer terug kon: de menschen zouden er hem op aanzien, dat Gottlieb er erger dan beter geworden was. Hij ging door, omdat hij anders een terugtocht zou moeten ondernemen tegenover „booze geesten“, en dit zou getuigen van te weinig vertrouwen op zijn Heiland. Hij sterkte zich door gebed en vasten en Schriftlezing. Bizonder voelde hij zich zelfs gesterkt en tot zijn taak geroepen na het lezen van het tweede hoofdstuk van Jezus Sirach.

Hij kón ook moeilijk ophouden, want hij werd telkens weer geroepen bij Gottlieb; soms bracht hij halve nachten bij haar door. Al spoedig echter ging hij niet meer alleen, maar nam hij mee den dorpsburgemeester en een zekere Mose Stanger, den vader van Friedrich Stanger, den stichter en „Vader“ van de reddingsark. We zien nu ook meer en meer, hoe totaal verkeerd Blumhardt de ziektesymptomen gaat interpreteren. Als de patiënte in een acces de vuisten ballt, en venijnig naar hem kijkt, denkt Blumhardt, dat dit natuurlijk een booze geest is, die zijn misnoegen over de aanwezigheid van den predikant toont! Als Gottlieb haar stem wat verdraait, denkt Blumhardt, dat het de stem is van een geest, die door Gottlieb heen spreekt. En hij betreedt een heel glibberig pad, door zelfs met dien veronderstelden, inwonenden geest te gaan spreken! De antwoorden zijn natuurlijk van Gottlieb en van niemand anders, zij speelt haar rol prachtig! B.v. dien van de gestorven dorpsvrouw, met het doode kind op den arm, die blijkbaar sterke affecten in Gottlieb wakker roept. Blumhardt vraagt dan aan den „geest van die gestorven vrouw“: „Hebt ge dan geen rust in het graf?“ Er wordt geantwoord: „Neen“. Blumhardt vraagt verder: „Is U alleen?“ Antwoord: „Neen“. „Wie is er dan bij U?“ Toen verzette de stem, maar daarna wierp ze er snel uit: „De allererschrikkelijkste“. Ze zei dan voorts nog, dat ze de gebodene van den „duivel“ was.

Door haar huwelijk bevrijdt hij haar van die drukende last en opent hij zich de weg tot het steuncomité. Beide gezinnen zijn zodoende ontlast en het jonge geluk kan ontbloeien temidden van de troosteloze omgeving.

Een tweede zoon, als onderwijzer meer ontwikkeld, wijt alles aan de oorlog en is volbloed ontwapenaar. Na heel veel moeilijkheden moet hij aan den lijve ondervinden, dat zijn beginsel van weerloosheid faalt. Zoals hij zelf zijn verloofde moet verdedigen tegen bandeloze kwajongens, moet de overheid zich handhaven tegen opgeruide elementen, die willen nemen met geweld, wat de regering slechts met mate kan geven. De derde negeert eenvoudig de overheid. Hij wenst geen steun te ontvangen, maar zal zich zelf helpen door smokkelaar te worden. Als liefhebbend zoon wil hij zijn ouders steunen, maar zij willen niet ontvangen dat wat de overheid ontnomen wordt. Zwaar wordt de vader op de proef gesteld, als men dreigt hem zijn steun te zullen ontnemen, omdat hij niet wil zeggen waarmee zijn zoon geld verdient. Het werkkamp opent straks zijn poort voor de vaders. De zoons slaan met hun moeilijkheden in het leven.

Jezus zeide tot zijn discipelen: Geeft gij hun te eten. Ze moesten gaan halen wat ze hadden en toen geschiedde het wonder: er kwam meer dan genoeg. Deze eis: geeft gij, klinkt door het boek heen, aan overheid en rijken; het geloof in het wonder, dat God dan bovenmate kan geven, is bij allen te gering. Wel komen de zoons terug tot het ouderhuis, waar gedankt wordt voor het ontvangene, maar hun terugkeer bevredigt niet geheel.

Te weinig gaat de schrijver uit van een centrale gedachte. Er lopen te veel personen rond in het boek, met wier denkbeelden de schrijver moet rekenen. Niet alles wordt geleid naar het middenpunt, maar met elk der personen wordt afzonderlijk afgerekend, waardoor een grootse eenheid gemist wordt. De compositie is te weinig gedrongen. De schrijver laat zich soms gaan, om enkele bijkomstigheden te illustreren of te weerleggen, die met het verhaal weinig te maken hebben. De voornameste bijfiguur, de welgestelde winkelier, die wel wil voldoen aan de eis: geeft gij... maar die niet weet, met hoeveel hij kan volstaan, is te onzeker getekend. Men weet niet aan het eind, hoe hij nu is, en wat hij eigenlijk moest doen in het boek. De schrijver is dikwijls nog te uitvoerig in zijn beschrijvingen, waardoor iets weifelends ontstaat. Het beste komt hij tot zijn recht in de dialoog. De

Bijna alles, wat Gottlieb nu in den vervolge zegt of doet, wordt dan door Blumhardt toegeschreven aan de booze geesten of aan den duivel. Soms sloeg Gottlieb de omstanders tijdens een insult in het gezicht, ook één keer den burgemeester; het is echter de duivel, die zich verweert tegen een mogelijke poging tot uilbanning. Als ze aan het eind van een insult met haar lippen spuwend bewegingen maakt, maakt Blumhardt hieruit op, dat er nu demonen door haar mond uitvaren. Als Gottlieb haar, haar door Blumhardt gesuggereerde rol van demon, meesterlijk speelt, en met huilende, weeklagnende stem zegt: „Gij verstoort onze heele bond met Uw bidden“, merkt Blumhardt op, dat de duivelen dus sidderen voor de kracht van zijn gebed! En het wordt steeds mooier. Ze laat die demonen ook al in het Fransch antwoorden, een andere weer in slecht Duitsch, weer een andere een keer in (vermoedelijk) Italiaansch (Blumhardt zegt: althans naar den klank te oordeelen!) Eén „geest“ is nog beroemd geworden, deze zou Gottlieb vroeger ook reeds in haar huis gezien hebben; hij kondigde zich aan als een „meineedige“ en zei toen dit waarschuwend vers op (dat men later geschilderd heeft op het huis der familie Dittus):

„O, Mensch, bedenke die Ewigkeit,
Versäume nicht die Gnadenzeit,
Denn das Gericht ist nicht mehr weit!“

Als Gottlieb zulke aanvallen kreeg, liet Blumhardt geestelijke lofzangen zingen, bad bij de patiënte en beval den geest uit Gottlieb uit te varen. Volgens Blumhardt voeren de geesten dan ook uit in het begin 3, toen 7, daarna 14; later op een middag volgden snel op elkaar 175 en toen nog eens 425 demonen en nog later steeg hun aantal wel tot in de duizenden. Op een gegeven oogenblik zaten er zelfs 1067 tegelijk in Gottlieb. Het uitspuwen ervan ging meestal in veelvoud van 12 of 14 stuks tegelijk. Soms zag (alleen!) Gottlieb ze nog even door de kamer loopen, en diverse ervan herkende ze. Er waren zelfs wel geesten bij uit Amerika! Eén ervan was een opperduivel in een kleed uit overoude tijden en die had een „ungeheuer“ groot boek onder den arm“, waarin de namen stonden van hen, die in zijn macht waren.

Het wordt eigenlijk belachelijk, als we zien, hoe Blumhardt alles, wat Gottlieb in haar hallucinaties voor hem oplepelt, maar voor waarheid aanneemt. Het lijkt me niet mee te vallen, als men op zoo sensationele wijze zich temidden van de demonen bevindt, om dan ook nog eens heel snel te moeten gaan tellen tot 175 of tot 425! Laat staan als het moet tot 1067!

Zoals gewoonlijk bij deze patiënten, is hun

gesprekken der verschillende soorten personen zijn over het algemeen raak. Fijne opmerkingen, pilige gezegden, ruwe volkshumor verplaatsen den lezer direct naar de kern van 't verhaal. Ondanks zijn compositiefouten is het een goed boek geworden over een probleem dat ieder raakt. De schrijver heeft bij zijn tweede boek een actueel vraagstuk durven behandelen en heeft zich los gemaakt uit zijn eerste genre. Een grote vooruitgang inderdaad.

Gr.

H. S.

III ZIELKUNDE III

De ontwikkeling van 't begrip „geest“.

Naast algemeene leiding waarin de redactie geen „ja“ en „neen“ tegelijk het woord geeft, beoogt „De Reformatie“ volgens den oorspronkelijken opzet óók het woord te geven aan meeningen, waarvan de uitspraak bijdragen wil zijn tot de algemeene discussie. Een discussie over het onderwerp van dit artikel is voorgenomen op een vergadering aan het eind der maand. Daarom nemen we dit artikel gaarne op. Redactie.

De discussie in de pers over het begrip „geest“ wordt o.i. vertroebeld, doordat men niet let op de historie, die dit begrip heeft doorgemaakt. Enerzijds wordt „geest“ opgevat als een term voor het hoogere zieleleven, anderzijds als een term voor de substantie van de ziel. Beide opvattingen worden verdedigd met een beroep op de H. Schrift, waarbij bewijsplaatsen uit het O. en N. Testament naast elkander geplaatst worden. Hier tegen is geen bezwaar als in 't N. Testament worden voortgezet de Oud-Testamentische uitdrukkingen, doch wel wanneer het geheel nieuwe gedachten geldt. Dan moet met de historie van de taal gerekend worden, en de invloeden, die daarop gewerkt hebben.

We willen hier enkele voorbeelden uit de H. Schrift geven om te laten zien, welke veranderingen in de historie van het begrip „geest“ zijn ingetreden.

Allereerst merken we op, dat de beide Hebreeuwsche woorden „ruach“ en „neschamah“ niet identische beteekenis hebben en ten onrechte met elkaar vereenzelvigd worden. Ruach heeft veel

repertoire met hallucinaties en accessen niet uitgeput. Braun zegt van het groot hysterisch acces, „dat het slechts de groote aria is in het raam van een zeer rijk programma, dat nog zeer veel aantrekkelijker nummers bevat!“ Tot deze nummers mogen we rekenen het ontstaan van brandblaren in den hals, als ze hallucineerde door een gloeiende hand in den hals gegrepen te zijn. Verder het optreden van spontane huidbloedingen: ze voelde, of er van binnen uit met een scherp instrumentje tegen de huid geprikt werd: er ontstond echter geen wond, maar wel een bloeding. Ook de bloedingen, die ze een paar jaar lang elken Woensdag en Vrijdag had; zoolang echter Blumhardt notitie van haar genomen had, waren ze weggebleven; toen hij echter eens een tijdje niet van zijn belangstelling liet blijken, kwamen ze weer terug! Soms liep het bloed haar ook uit neus, oogen, mond en ooren en kwam het „boven uit het hoofd“. Deze laatste stopten, als Blumhardt diep zuchtte! We zien hier eenige overeenkomst met de echte stigmatisatie, zooals bij Louise Lateau en bij Thérèse Neumann te Konnersreuth, die elken Vrijdag, als het beeld van den Gekruisigde haar met overweldigende duidelijkheid voor haar geestelijk oog komt, de wonden van Christus vertoont en bloedige tranen weent.

We zien uit dit alles wel duidelijk, hoe al die symptomen psychisch „verankerd“ zijn. Niet dat we daarmee willen ontkennen, dat die bloedingen geen echte bloedingen zouden zijn geweest; integendeel; men heeft bij Thérèse Neumann zelfs meermalen dat uitlopende bloed opgevangen en onderzocht en bevonden, dat het „gewoon menschenbloed“ was; en de brandblaren van Gottlieb zijn even „echt“ geweest, als wanneer ze zich aan de kachel gebrand had! We willen er echter op wijzen, dat die „gloeiende hand“ als een werkelijke hand niet noodig geweest is, om die brandblaren te doen ontstaan; al deze symptomen kunnen ook langs zuiver psychischen weg ontstaan, b.v. in hypnose. Hierbij brengt de dokter een patiënt in een soort kunstmatigen slaap, waarbij hij echter contact houdt met den geest van den patiënt. In die hypnose zien we nu „b.v. zweel uitbreken bij de voorstelling „hitte“; ook als de onderzochte in een ijskelder zit; kippevel krijgen bij de voorstelling „koude“, ook als de onderzochte zich in een oververhitte kamer bevindt. Ook kan men in de hypnose zware anatomische veranderingen der huid, als brandblaren te voorschijn roepen (Kreibich, Heller en Schulz)“.

Verder zien we bij Gottlieb allerlei paraesthesieën, als het gevoel, of ze geprikt of geduwd wordt; dan hysterische verlammingen; Blumhardt vermeldt n.l. dat ze soms „uitwendig zoo verlamd was, dat ze geen harer ledematen meer bewegen

ruimer zin dan levenskracht en gen als „een g wijsplaatsen zie Schriff“, pag. Vooris blijkt „geest“ is „n e i aarlsvader Jak bij Simson en hij weder door van Ez. 37 kreg Van de cherub om te gaan, gi denken aan he functies, want te keeren.

Ook word van lust en o spreken van geest. 's Mense bezwaard, get stelp, bedroef kan dus tegenv van de zijde v doet de mense ziel en haar rec inin, volgens e de ééne plan onderzocht, v LXX skallein geest niet r 16 vs 32 Pre

Het komt naar oosterse zieleleven in stelling van l terschen oors alleen de corr mensch naar mensch naar overeen, dat wederkeert t bij den dood God in den.

Geest en z niet hetzelfde ziel heeft all ze haat, ze l lijkheid (a.w. Oud-Testame maar ze is Nergens leze

kon“. En te anaesthetieer voor pijn. Te gezien, bij w een huidploë liënt ook mi dat het bloe sie een uito den en spel er dan in uit te halen hardt echter een booze liebin neemt zegt, dat dri zij zelf wer verzellen ko en naalden tegenwoordi blijven er w een handje vreemd vlin gische klin roest“ staat hamers, st patiënt inde lang in ziel door wijten.

Kort voor dat Gottlieb en over eik barsting va gemeten v boek en n met hem. l wel zullen andere eila schrijving l zekerheid, i Indië een zijn officiële bergischen deze gegev aan deze denkbeelde

Ten slot poging tot eens met t er weer va bij zou ze vriendinne loopen! m dan wordt medehelpt Moettlinge omstreeks rina nog